

Reforma prawa wykroczeń. Tom II

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

Wstęp*

1. Niniejsza książka stanowi drugi, a zarazem ostatni tom prezentujący wyniki badań naukowych przeprowadzonych w ramach projektu „Reforma prawa wykroczeń”. Projekt ten był realizowany, pod kierownictwem piszącego te słowa, w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, a finansowało go Narodowe Centrum Nauki¹.

2. Cel i potrzeba realizacji rzeczonoego projektu oraz towarzyszące mu założenia zostały szczegółowo przedstawione we Wstępie do tomu pierwszego². W tym miejscu wypada jedynie przypomnieć, że celem badań było zidentyfikowanie i opisanie niedoskonałości polskiego prawa wykroczeń oraz sformułowanie propozycji jego reformy. Przyjęto przy tym, że reforma ta powinna być rozważana w dwóch płaszczyznach, co przełożyło się na wyodrębnienie w ramach projektu dwóch obszarów badawczych.

Obszar pierwszy to szczegółowa analiza obowiązującego prawa wykroczeń (kodeksowego i pozakodeksowego) w celu identyfikacji tego, co powinno być w nim jak najszybciej zmienione (udoskonalone). Przy czym chodziło tu o zmiany w ramach aktualnego modelu prawa wykroczeń, potrzebne tu i teraz. Efekty eksploracji pierwszego obszaru badawczego zostały przedstawione w – opublikowanym w 2019 r. – tomie pierwszym. Omówiono tam problemy wymagające interwencji ustawodawczej oraz przedstawiono w tym zakresie postulaty *de lege ferenda*. Czyniono to z nadzieją, że taki materiał badawczy będzie mógł stanowić podstawę dla podjęcia bieżących prac legislacyjnych, zmierzających do udoskonalenia obowiązującego prawa wykroczeń.

Drugi obszar badawczy miał charakter bardziej ogólny i dotyczył dalszej przyszłości prawa wykroczeń. Prowadzone tu analizy były skoncentrowane na możliwych kierunkach rozwoju tej gałęzi prawa i służyły poszukiwaniom optymalnego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione. W związku z tym owe analizy, w odróżnieniu od pierwszego obszaru badawczego, nie były zawężone do aktualnego modelu prawa wykroczeń i bardzo często odrywały się od obowiązującego stanu prawnego, nawiązując do kwestii ogólniejszych, związanych chociażby z teoretycznoprawną istotą wykroczenia lub teorią kryminalizacji. Wyniki eksploracji drugiego obszaru badawczego przedstawiane są w niniejszym tomie.

3. Niniejszy tom otwiera analiza, w której podjęto próbę spojrzenia na kierunki reform polskiego prawa wykroczeń z perspektywy historycznoprawnej (rozdział I).

* Dr hab. *Paweł Daniluk*, prof. INP PAN.

¹ Na podstawie decyzji Dyrektora Narodowego Centrum Nauki Nr DEC-2016/23/B/HS5/03616 z 16.5.2017 r. oraz umowy Nr UMO-2016/23/B/HS5/03616 z 12.7.2017 r. w ramach konkursu „OPUS 12”.

² Zob. *P. Daniluk*, w: *P. Daniluk* (red.), *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, Warszawa 2019, s. 1–5.

Wydaje się być rzeczą oczywistą, że w rozważaniach nad przyszłością prawa wykroczeń nie powinno zabraknąć spojrzenia retrospektywnego. Dzięki temu można chociażby ustalić, jakie były dotychczasowe koncepcje prawa wykroczeń, jak wpływały one na ustawodawstwo i jak sprawdziły się w praktyce ich stosowania. To zaś ma istotne znaczenie na przyszłość, bo daje przykładowo wiedzę na temat nieefektywności niektórych rozwiązań, co z kolei przemawia za rezygnacją z nich w postulowanym modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione.

W związku z tym, że nie sposób rozprawiać o reformie prawa wykroczeń bez zgłębienia teoretycznoprawnej istoty samego wykroczenia, rozdziały II i III zostały poświęcone właśnie tejże istocie. Przy czym przedstawiono ją na tle istoty przestępstwa i istoty deliktu administracyjnego, co ma istotne znaczenie głównie w kontekście wzajemnych przekształceń tych, formalnie odrębnych, kategorii czynów zabronionych, które to przekształcenia trzeba mieć na uwadze w kontekście poszukiwania optymalnego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione. Charakteryzując rozdziały II i III niniejszego tomu, należy jeszcze dodać, że istota wykroczenia została tu zbadana – odpowiednio – na gruncie teorii niemieckojęzycznych i na gruncie polskim. Uwzględnienie teorii niemieckojęzycznych wynikało z tego, że to właśnie w tym obszarze prowadzone były najszersze i najbardziej pogłębione analizy dotyczące istoty wykroczenia.

Poszukiwaniom optymalnego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione musiała towarzyszyć wiedza na temat różnych reżimów odpowiedzialności prawnej za popełnienie tychże czynów, a także na temat czynników, które powinny determinować wybór któregoś z owych reżimów. W rozdziale IV spojrzano ogólnie na tę problematykę w świetle teorii kryminalizacji. Z kolei rozdział V został poświęcony szczegółowemu zagadnieniu z zakresu reżimów odpowiedzialności prawnej za popełnienie drobniejszych czynów zabronionych, a mianowicie przekształcaniu odpowiedzialności wykroczeniowej w odpowiedzialność administracyjną. Chodziło tu o przedstawienie zalet, wad i ograniczeń takich zabiegów, co miało m.in. zweryfikować zasadność konwersji wykroczeń w delikty administracyjne w ramach reformy prawa wykroczeń.

Mając na uwadze to, że jakakolwiek reforma materialnego prawa wykroczeń musi uwzględniać determinanty wynikające z Konstytucji RP oraz aktów prawa międzynarodowego, postanowiono owe determinanty szczegółowo zbadać. Wyniki tych badań zamieszczono w rozdziale VI odnoszącym się do perspektywy konstytucyjnej oraz w rozdziale VII odnoszącym się do perspektywy prawnomiędzynarodowej.

Projekt badawczy „Reforma prawa wykroczeń” dotyczył głównie materialnego prawa wykroczeń, jednakże jego reforma, zwłaszcza o charakterze modelowym, nie mogła być rozważana w oderwaniu od kwestii ustrojowych i procesowych, dotyczących chociażby rodzaju i pozycji organów orzekających w sprawach o drobne czyny zabronione, czy też odpowiedniego standardu procedury orzekania w tym przedmiocie. Stąd też i te kwestie znalazły się w obszarze realizowanych badań, choć miały one niejako charakter służebny wobec zasadniczego problemu, jakim była reforma materialnego prawa wykroczeń. Stosowne analizy w tym zakresie pomieszczono w rozdziale VIII.

Projekt badawczy „Reforma prawa wykroczeń” był sprofilowany na wykroczenia powszechne. Nie sposób jednak było rozprawiać o modelowych zmianach w tym zakresie z całkowitym pominięciem problematyki wykroczeń skarbowych. Problematyka ta musiała zostać w tym kontekście poruszona, co znajduje odzwierciedlenie w rozdziale IX.

W ramach prowadzonych badań założono, że przy analizie możliwych kierunków rozwoju polskiego prawa wykroczeń i podczas poszukiwań optymalnego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione warto byłoby sięgnąć po inspiracje mające swoje źródło w obcych systemach prawnych. W tym celu zrealizowano szerokie badania prawnoporównawcze. Ich efekty przedstawione są przede wszystkim w rozdziale X, zawierającym przekrojowe spojrzenie na odpowiedzialność za wykroczenie w prawie licznych państw europejskich. Wśród nich zdecydowano się zwrócić szczególną uwagę na Czechy, którym poświęcono odrębny rozdział – XI, co było uzasadnione przede wszystkim okolicznością, iż niedawno przeprowadzono tam zasadniczą i długo przygotowywaną reformę prawa wykroczeń, która może być szczególnie inspirująca w kontekście reformowania polskiego prawa wykroczeń. Dodać należy, iż przy lekturze rozdziału XI niniejszego tomu warto uwzględnić to, co zostało już napisane o reformie czeskiego prawa wykroczeń w tomie pierwszym³. Mamy tu bowiem do czynienia z kontynuacją i rozwinięciem badań prawnoporównawczych odnoszących się do Republiki Czeskiej.

W tomie pierwszym zawarto rozdział poświęcony reformie prawa wykroczeń w opinii sędziów orzekających w sprawach o wykroczenia w I i II instancji⁴. Zaprezentowano w nim wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, które miały służyć identyfikacji potrzeb i postulatów zmian w materialnym prawie wykroczeń w perspektywie praktycznej. Decydując się na przeprowadzenie takich badań, nie zdecydowano się jednocześnie na objęcie analogicznymi badaniami ankietowymi przedstawicieli środowiska naukowego. Mając jednak na uwadze to, że w środowisku tym również wyrażane są postulaty zmian prawa wykroczeń, których zidentyfikowanie może być pomocne przy poszukiwaniu optymalnego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione, postanowiono wsłuchać się także w głos naukowców. Oczywiście najłatwiej byłoby to uczynić poprzez lekturę stosownego piśmiennictwa, jednakże jako dużo bardziej efektywna jawiła się metoda polegająca na zadaniu przedstawicielom doktryny szczegółowych pytań. W tym celu zorganizowano debatę, na którą zaproszono ekspertów zewnętrznych z sześciu ośrodków naukowych⁵ oraz sędziego Sądu Najwyższego⁶. Zapis tej debaty zawarty jest w rozdziale XII.

³ Zob. *W. Radecki*, w: *P. Daniluk* (red.), *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, Warszawa 2019, s. 50–70.

⁴ Zob. *P. Daniluk*, w: *P. Daniluk* (red.), *Reforma*, s. 81–99.

⁵ Byli to: dr hab. *Magdalena Błaszczak*, Uniwersytet Warszawski; prof. dr hab. *Tadeusz Bojarski*, Uniwersytet Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie; prof. dr hab. *Violetta Konarska-Wrzeszek*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; prof. dr hab. *Wojciech Radecki*, Instytut Nauk Prawnych PAN; dr hab. *Olga Sitarz*, prof. UŚ, Uniwersytet Śląski w Katowicach (tu należy odnotować, że uczestniczka ta dopiero później stała się wykonawcą projektu „Reforma prawa wykroczeń”, a w chwili debaty nie uczestniczyła w żaden sposób w pracach zespołu badawczego); prof. dr hab. *Ryszard A. Stefański*, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie.

⁶ Był to SSN *Wiesław Kozielowicz*.

Niniejszy tom wieńczy rozdział XIII poświęcony optymalnemu modelowi reakcji na drobniejsze czyny zabronione. W jego części pierwszej przede wszystkim wskazano, co przesądziło o wyborze przez zespół badawczy takiego, a nie innego modelu reakcji na drobniejsze czyny zabronione. Z kolei w części drugiej opisano zmiany, których przeprowadzenie jest konieczne, aby urzeczywistnić nowy, proponowany przez zespół badawczy, model reakcji na drobniejsze czyny zabronione.

4. Wykonawcami projektu byli, w kolejności alfabetycznej: dr hab. *Magdalena Budyń-Kulik*, prof. UMCS; dr hab. *Paweł Daniluk*, prof. INP PAN (kierownik); dr *Piotr Gensikowski*; mgr *Maciej Iwański*; dr hab. *Jolanta Jakubowska-Hara*, prof. INP PAN; dr hab. *Marek Kulik*, prof. UMCS; dr *Katarzyna Łucarz* (w jej miejsce od 1.1.2020 r. weszła dr hab. *Olga Sitarz*, prof. UŚ). Dodatkowo w prace nad niniejszym tomem włączyli się jako eksperci zewnętrzni: dr *Daria Danecka*; dr *Sebastian Kowalski*; dr hab. *Jan Kulesza*, prof. UŁ; prof. dr hab. *Wojciech Radecki*. Sylwetki wszystkich autorów przedstawione są na stronach XI–XII niniejszego tomu.

5. Wymaga zauważenia, że mimo zaakceptowania przez zespół autorski pewnych wspólnych założeń oraz podejmowania wzajemnych konsultacji i uzgodnień, nie udało się, co zrozumiałe, ujednoczyć zapatrywań na poszczególne problemy prawa wykroczeń oraz sposoby ich rozwiązania. Taki stan rzeczy nakazuje podkreślić, że prezentowane w kolejnych częściach niniejszego tomu poglądy są wyrazem osobistych zapatrywań ich autorów i nie zawsze muszą być podzielane przez pozostałych członków zespołu autorskiego.

6. Kończąc, poczytuję sobie za miły obowiązek podziękować, w imieniu swoim i całego zespołu autorskiego, Panu prof. dr. hab. *Ryszardowi A. Stefańskiemu* za podjęcie się trudu sporządzenia recenzji wydawniczej.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl